

ความเป็นไปได้ในการแปลงเงินห่วยเป็นเงินออม: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*

พรเพ็ญ วรสิทธา**

บทคัดย่อ

คนไทยกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและมีการศึกษาน้อยนิยมใช้เงินซื้อห่วยมากกว่าออมทรัพย์ในสถาบันการเงิน ทำให้ขาดเงินออมระยะยาวสำหรับวัยเกษียณอายุ วัตถุประสงค์ของบทความนี้ก็เพื่อนำผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้เงินของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและการศึกษาน้อยมาวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ในการทดแทนห่วยด้วยสลากออมทรัพย์ ผลการศึกษา พบว่ามีผู้ซื้อห่วยส่วนใหญ่ซื้อห่วยเพราะต้องการลงทุนทางการเงินมิใช่ติดการพนัน โดยมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 69.78 ที่มีความพร้อมลงทุนทางการเงินระยะยาวหากมีตราสารทางการเงินที่จูงใจ โดยถ้ามีการนำเงินที่ซื้อห่วยมาเข้าโครงการ “แปลงเงินห่วยเป็นเงินออม” อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 10 ปี โดยไม่มีการถอนเงินออกเลย เงินกองทุนนี้จะมีขนาดขั้นต่ำ 37,537 ล้านบาท เงินส่วนนี้สามารถนำมาลดภาระทางการคลังสำหรับดูแลชาว กทม. หลังเกษียณอายุได้

คำสำคัญ: ลีोटเตอรี การออมเงินออมระยะยาว ห่วย สลากออมทรัพย์ เงินออมเพื่อการเกษียณอายุ การออมสำหรับผู้มีรายได้น้อยเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปี พ.ศ. 2553

** รองศาสตราจารย์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
118 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

The Possibility of Reshaping Lottery Money to Long-Term Savings: A Case Study in Bangkok, Thailand*

Pornpen Vora-Sittha**

Abstract

Thai people in Bangkok with lower income and low level of education tend to put their money in buying lottery regularly which detrimental to their long term savings. To release them from this situation it is proposed in this study to create a new saving instrument to replace lotteries. Results of the study show that around 69.78 of the targeted population owing the positive characteristic that support the paradigm of shifting their lottery-money into long term savings fund. It is estimated that if they keep buying lottery linked savings accounts continuously as if they buy lotteries for 10 years without any withdrawal, the derived fund will amount to at least Baht 37,537 million, which can help relieve some treasury burden of the government in taking care of the elder Bangkokian when they retired.

Keywords: Lotteries, Lottery-money, Savings, Long-Term Savings, Retirement Savings, Savings for Low Income Group

* This Paper is Part of Research Project namely "The Possibility of Reshaping Lottery- Money to Long Term Savings: A Case Study of Bangkok, Thailand. Study for the School of Development Economics, National Institute of Development Administration (NIDA), Bangkok, 2010

** Ph.D., Associate Professor, School of Public Administration, National Institute of Development Administration (NIDA), 118 Sereethai Road, Khlong Chan, Bangkok, Bangkok 10240 THAILAND.

ความนำ

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ¹ ในขณะที่ประชากรวัยทำงานได้ปรับลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อประชากรวัยทำงาน (Elderly Dependency Ratio)² เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 14.26 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 55.49 ในปี 2643 วิธีหนึ่งของการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรไทยดังกล่าว คือ การส่งเสริมให้ประชาชนหันมาออมเงินเพื่อการเกษียณอายุกันมากขึ้น

การออมภาคบังคับจัดเป็นวิธีหนึ่งของการระดมเงินออมจากประชาชนอย่างได้ผล แต่ปัจจุบัน (2553) ไทยมีระบบเงินออมภาคบังคับเพียง 2 กองทุน คือ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (เดมและกบข.) และ กองทุนประกันสังคม ซึ่งครอบคลุมแรงงานในระบบได้เพียง 1.1 ล้านคน และ 9.18 ล้านคนตามลำดับ³ และยังมีแรงงานอีกประมาณ 25 ล้านคนที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองในระบบบำเหน็จบำนาญ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยจะมีการออมภาคสมัครใจต่าง ๆ แต่กองทุนเหล่านี้มีลักษณะที่กลุ่มผู้มีรายได้และการศึกษาน้อยเข้าไม่ถึง จึงมักเลือกที่จะใช้เงินออมในการซื้อหยามากกว่าออมทรัพย์สินในระบบการเงิน และมีพฤติกรรมการซื้อที่ต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มผู้ซื้อหยาได้ดินกระทำการผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติการพนันพศุศักราช 2478 ข้างจาก จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า หากจะถือว่าหยาเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีความรู้ทางการเงินและรายได้ต่ำ ถ้าภาครัฐมีการบริหารจัดการทางการเงินที่ดี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหยา ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้ น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระทางการคลังที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคต และเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยให้คนกลุ่มนี้มีทางเลือกในการลงทุนทางการเงินที่ถูกกฎหมาย

นอกจากนั้น การศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มเงินออมให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้เพื่อไว้ใช้ในวัยหลังเกษียณอายุนั้นนับเป็นความจำเป็นที่ภาครัฐมีอาจเพิกเฉย เพราะมาตรา 84 (4) ของร่างรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า รัฐจะต้องดำเนินการจัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง โดยรัฐควรถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ หากปล่อยให้เนิ่นนานออกไป โดยไม่เร่งให้ประชาชนรู้จักออมเงินด้วยตัวเองบางส่วน จะทำให้รัฐต้องแบกรับภาระการดูแล และช่วยเหลือประชากรสูงอายุปีละหลายหมื่นล้านบาทด้วยงบประมาณแผ่นดิน ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องใช้งบประมาณขาดดุล และอาจมีผลข้างเคียงทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อหนักในระบบเศรษฐกิจได้

¹ คำนิยามขององค์การสหประชาชาติ สังคมผู้สูงอายุ หมายถึง สังคมที่มีประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 หรือประเทศในแถบยุโรป หมายถึง การมีประชากรวัย 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7

² อัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุ หมายถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรวัยแรงงาน

³ ข้อมูลจากสำนักบริหารการลงทุน สำนักงานประกันสังคม ปี 2552

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหอยของคนไทยโดยใช้ผู้อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษา และนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมระยะยาวในเชิงเศรษฐศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ ในส่วนของข้อมูลทุติยภูมิ แหล่งข้อมูล ได้แก่ สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ ข้อเสนอแนะ ข่าวสารที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการออมและการเล่นหอยจากเว็บไซต์ บทความในวารสารและงานวิจัยต่าง ๆ

ในส่วนของข้อมูลปฐมภูมินั้น ประชากรเป้าหมายของการจัดเก็บตัวอย่าง คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ในปี 2553 ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยงานวิจัยนี้ได้ใช้ประชากรที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพอิสระ หรือทำงานเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยในหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ หรือพนักงาน/ลูกจ้างที่ทำงานในธุรกิจเอกชนเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ

สถานที่สำหรับจัดเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย 20 เขตจาก 50 เขตในกรุงเทพฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling และเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี งานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยแบ่งประชากรออกตามอาชีพเป็น 10 กลุ่ม ๆ ละ 400 คน เขตละ 200 ตัวอย่าง หรืออาชีพละ 20 คนต่อเขต รวม 4,000 ตัวอย่าง

นอกจากนั้น ยังมีการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประชากรเป้าหมายที่ได้สัมภาษณ์มา คือ ผู้จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเจ้ามือหอยใต้ดิน รวมทั้งหน่วยงานของธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ที่รับผิดชอบในการออกสลากออมทรัพย์

ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล คือ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2553

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาในบทความนี้แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาพฤติกรรมการออมและการซื้อหอยของคนไทย ส่วนที่ 2 เป็นการนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหอยด้วยสลากออมทรัพย์ และส่วนที่ 3 เป็นการประเมินจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมระยะยาว วิธีการศึกษาในส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 จะเป็นการประมวลผล

ข้อมูลปฐมภูมิได้ใช้โปรแกรม SPSS และนำเสนอด้วยวิธีสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สำหรับการประเมินผลในส่วนที่ 3 งานวิจัยนี้ได้ใช้ Valuation Model โดยใช้วิธีคำนวณเงินที่คาดว่าจะได้ในอนาคตแบบทบต้น (Future Value of an Annuity) (Brigham 1980) ด้วยสูตร ดังนี้

$$S_n = R [FVIFA_{k,n}]$$

โดย S_n = มูลค่าในอนาคตของเงินที่เท่ากันทุกงวด (Future Value of an Annuity)

$FVIFA_{k,n}$ = ตัวคูณค่าเงินปัจจุบันประจำงวดให้เป็นค่าเงินในอนาคต
(Future Value Interest Factor for an Annuity)

R = รายรับเป็นประจำที่เท่ากันทุกปี

k = อัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้

n = จำนวนปีที่ซื้อหอย

นิยามศัพท์

หอย หมายถึง สลากกินแบ่งรัฐบาลและหอยใต้ดิน

ลอตเตอรี่ หมายถึง สลากกินแบ่งที่ออกโดยรัฐ

สลากออมทรัพย์ หมายถึง สลากที่ให้ทั้งเงินรางวัลและคืนเงินต้นแก่ผู้ซื้อ ซึ่งได้แก่ สลากที่ออกโดยธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

กรอบแนวคิด

นักเศรษฐศาสตร์หลายยุคหลายสมัย เช่น John Maynard Keynes, Milton Friedman เชื่อกันว่าครัวเรือนจะแบ่งเงินที่มีอยู่ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นการใช้จ่ายเพื่อความสะดวกในชีวิตประจำวัน และยามฉุกเฉิน และอีกส่วนหนึ่งก็เพื่อการลงทุนให้ได้ผลตอบแทน โดยการลงทุนดังกล่าวอาจเป็นการลงทุนในรูปของตราสารทางการเงิน เช่น พันธบัตรในสมัย Keynes และต่อมา มีการขยายตัวเป็นตราสารทางการเงินอื่น เช่น หุ้นสามัญ หุ้นกู้เอกชน พันธบัตรรัฐบาล หรืออาจเป็นการลงทุนในรูปสินทรัพย์อื่น เช่น ทองคำ ที่ดิน ในสมัยต่อ ๆ มา ดังนั้น การใช้จ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการนำเงินออมมาลงทุนทางการเงินเพื่อการใช้จ่ายในอนาคต

การลงทุนทางการเงินในแต่ละประเภทมีโอกาสของการรับผลตอบแทนที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของตราสารนั้น ๆ สำหรับประเทศไทยการลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยงต่อการที่จะไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้น้อยที่สุด คือ การฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์ และการซื้อพันธบัตรรัฐบาล รองลงมา คือ หุ้นกู้ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นสามัญ และตราสารอนุพันธ์ ส่วนการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อตราสารที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นสูงมาก เช่น สลากกินแบ่ง หอยใต้ดิน เงินส่วนนี้มักถูกมองว่าเป็นการพนัน มิใช่การลงทุนทางการเงิน หากมีการเปลี่ยนมุมมองว่าการซื้อสลากกินแบ่ง

และหวย เป็นการลงทุนทางการเงินประเภทหนึ่ง ก็พบว่าสลากกินแบ่งและหวยเป็นตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงประเภทอื่น เช่น หุ้นสามัญและตราสารอนุพันธ์ เพราะการลงทุนในสลากกินแบ่งหรือหวยเป็นการลงทุนที่ขาดสิ่งอ้างอิง (Underlying Assets) และผลตอบแทนมีลักษณะเป็น Random สิ่งอ้างอิงที่ใช้กันจึงมักเป็นความเชื่อเฉพาะบุคคล หรือไสยศาสตร์

การสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทยในงานวิจัยนี้ ก็เพื่อพิสูจน์ข้อสมมติฐานที่ว่า “คนจนและมีความรู้่น้อยซื้อหวยเพราะต้องการลงทุนทางการเงิน มิใช่ติดการพนัน” หากข้อสมมติฐานนี้เป็นจริง ตลาดการเงินของไทยก็ควรสร้างตราสารทางการเงินที่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลกลุ่มนี้และเป็นตราสารที่มีความเสี่ยงน้อยกว่า เงินที่หมดไปกับหวยก็จะสามารถแปลงสภาพเป็นเงินออมระยะยาวได้

ทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกหวย

ในการกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย และนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหวยด้วยสลากออมทรัพย์นั้น จะขอเริ่มต้นการศึกษาจากการพิจารณาวัตถุประสงค์การออกลอตเตอรี่ของประเทศต่าง ๆ และศึกษาถึงสาเหตุที่ลอตเตอรี่กลายเป็นที่นิยมซื้ออย่างแพร่หลายของประชาชนในแต่ละประเทศ โดยพิจารณาถึงแรงจูงใจและพฤติกรรมในการเสี่ยงโชค แล้วนำกรอบแนวคิดที่ได้มาอธิบายว่าการซื้อหวยของคนไทยที่แพร่หลายกันอยู่ทุกวันนี้ อาจไม่ใช่เกิดจากการชอบเสี่ยงโชคเสมอไป ความเป็นไปได้ที่การซื้อลอตเตอรี่เป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินสำหรับกลุ่มคนที่มียาได้และการศึกษาน้อย พร้อมกับมีการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออม

วัตถุประสงค์การออกลอตเตอรี่

จากการทบทวนแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า จุดเริ่มต้นของการออกลอตเตอรี่ในประเทศต่าง ๆ นั้นมีสาเหตุจากการที่รัฐบาลต้องการใช้เงินเพื่อสาธารณประโยชน์ ใน Lottery-Wikipedia มีรายงานว่าจีนเป็นประเทศแรกที่ออกลอตเตอรี่ เรียก Keno ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (ระหว่าง 197-205 B.C.) เพื่อนำกำไรจากการขายลอตเตอรี่มาสร้างกำแพงเมืองจีน ในทำนองเดียวกับยุโรปในสมัยของ Augustus Caesar ที่มีการขายลอตเตอรี่ครั้งแรกให้ประชาชนเพื่อนำเงินไปบูรณะกรุงโรมัน

ในระยะต่อมา เมื่อปี ค.ศ. 1612 กษัตริย์อังกฤษ King James I ได้อนุญาตให้ Virginia Company of London ออกลอตเตอรี่ขายคนอังกฤษเพื่อนำเงินไปช่วยผู้อพยพชาวอังกฤษที่ไปตั้งถิ่นฐานถาวรที่ Jamestown มลรัฐ Virginia ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะนั้นยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ ทำให้การออกลอตเตอรี่ในสหรัฐฯ เป็นไปอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญ

ในการระดมเงินของทั้งภาครัฐและเอกชนในการสร้างประเทศในยุคนั้น โดยการขายลอตเตอรี่ในยุค นั้น หลายคนเชื่อกันว่าเป็นวิธีหนึ่งของการจัดเก็บภาษีที่ซ่อนเร้นเพื่อให้รัฐมีรายได้ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผล มากกว่าการจัดเก็บภาษีด้วยวิธีอื่น โดยอาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจของสหรัฐสามารถดำเนินการได้ ด้วยดีในยุคนั้นก็เพราะเงินจากการขายลอตเตอรี่ ไม่ใช่เงินจากการจัดเก็บภาษี

สำหรับประเทศไทย สลากเพื่อการเสี่ยงโชคของไทยมักเรียกว่า “หวย” เริ่มมีขึ้นในสมัย ต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 โดยโปรดเกล้าฯ ให้เอกชนตั้งโรงหวยในรูปแบบทานอย่างถูกกฎหมาย เรียกว่า “หวย ก ข” ซึ่งเป็นที่นิยมเล่นในหมู่คนไทยอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ประเทศมีรายได้จาก การจัดเก็บอากรหวยเป็นจำนวนมากและนับเป็นรายได้ที่สำคัญของประเทศ ต่อมาในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ยกเลิกการพนันทุกชนิดรวมทั้งยกเลิก การให้สัมปทานหวยด้วย การเล่นหวยจึงเป็นสิ่งผิดกฎหมายตั้งแต่นั้นมา สลากเสี่ยงโชคได้กลับมาเป็น เครื่องมือในการระดมเงินอีกครั้งหนึ่งในปี 2417 เรียกสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งยังคงอยู่จวบเท่า ทุกวันนี้ (แสน วิชาชาญ, 2553)

จากวรรณกรรมที่กล่าวถึงข้างต้นนำมาซึ่งผลสรุปว่า กำเนิดของการออกลอตเตอรี่มิใช่เกิด จากความต้องการเล่นการพนัน แต่เป็นการระดมทุนเพื่อใช้ในสาธารณประโยชน์ ข้อดีของการระดม เงินจากประชาชนด้วยวิธีออกลอตเตอรี่ คือ ลอตเตอรี่เป็นตราสารที่สามารถใช้ระดมเงินได้ดีกว่าการ จัดเก็บภาษี แต่ก็มีข้อเสียในด้านความยุติธรรมต่อสังคม เพราะลอตเตอรี่เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัด เก็บภาษีทางอ้อม ทำให้คนจนต้องจ่ายเงินเสียภาษีเท่าคนรวย

ทฤษฎีและแนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการเสี่ยงโชค

นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า ลอตเตอรี่เป็นเรื่องของการเสี่ยงโชค (การพนัน) และมักใช้ Game Theory และ Decision Theory ในการอธิบายและพยากรณ์ความชอบเสี่ยงโชค (Betting Preference) ของคนว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไรบ้าง โดยปัจจัยที่มีการกล่าวอ้างถึงในรายงาน การศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ ขนาดของรางวัลที่คาดว่าจะได้ โอกาสในการถูกรางวัล การชอบความเสี่ยง และอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Marginal Utility) ที่เกิดจากการได้เงินรางวัล

กลุ่มที่เชื่อว่า Marginal Utility เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจว่าจะซื้อลอตเตอรี่หรือไม่ นั้นได้นำ Marginal Utility ไปเชื่อมโยงกับรายได้ของผู้ซื้อลอตเตอรี่ Bernoulli (1954) เป็นคนแรก ที่เสนอแนวคิดว่าอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของเงินที่ได้จากการเสี่ยงโชคของผู้มีรายได้น้อยจะมากกว่า ผู้ที่มีความมั่งคั่ง เมื่อปี 1738 ส่งผลทำให้คนจนชอบเสี่ยงโชคมากกว่าคนรวย แนวคิดนี้ได้รับการ พัฒนาต่อมาในทฤษฎี Expected Utility ของ Von Neumann และ Morgenstern (1947) ว่า Marginal Utility ของแต่ละคนอาจเพิ่มขึ้นได้ไม่เท่ากัน เพราะแต่ละคนมีทัศนคติเกี่ยวกับความเสี่ยง แตกต่างกันไป บางคนชอบที่จะเสี่ยง ในขณะที่บางคนมีแนวโน้มที่จะเลือกผลลัพธ์ที่แน่นอน (Sure Thing) เกี่ยวกับเรื่องนี้ Milton Friedman and Leonard J. Savage (1948) ได้มีข้อคิดเห็น

เพิ่มเติมว่า ประชาชนกลุ่มที่จะได้ Marginal Utility จากการซื้อลอตเตอรี่สูงสุดน่าจะเป็นกลุ่มที่มีรายได้ระดับปานกลาง เพราะคนกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่ต้องการบริโภคสินค้ามากขึ้นเท่านั้น แต่ยังต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคมและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของตนให้ดีขึ้นด้วย จึงชอบที่จะเสี่ยงเพราะได้คาดคะเนไว้แล้วว่ามูลค่าของเงินหรือสินทรัพย์ที่จะได้รับนั้นจะสูงขึ้นจากเดิม ทำให้อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของรายได้ (MU) สูงขึ้นด้วย สำหรับประเทศไทย จิตติ มงคลชัย และคณะ (2550) พบว่า คนไทยที่มีรายได้น้อยมีสัดส่วนในการซื้อหวยมากกว่าผู้มีรายได้ระดับที่สูงกว่า ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Bernoulli ข้างต้น หาก Friedman-Savage Hypothesis เกี่ยวกับ Utility Function ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นเป็นจริง ก็ย่อมแสดงว่าคนจนของไทยส่วนใหญ่ยังไม่จนมากถึงขนาดไม่มีเงินซื้อหวยตามความหมายของ Friedman-Savage

ความคิดเห็นข้างต้นที่ว่า การซื้อหวยเป็นการเพิ่มอรรถประโยชน์ให้ผู้ซื้อนี้ต้องถือว่าถูกเพียงบางส่วน เพราะข้อคิดเห็นนี้ได้รับการพัฒนาต่อ ๆ มาในทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Theory) ว่า การตัดสินใจที่จะเสี่ยงโชคหรือเล่นการพนัน (Betting Preferences) ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับ Marginal Utility ที่เกิดจากการได้เงินรางวัลเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่น ขนาดของผลตอบแทน โอกาสที่จะถูกรางวัล การชอบความเสี่ยง เป็นต้น ข้อคิดเห็นนี้มีงานวิจัยสนับสนุนอยู่หลายชิ้น เช่น งานศึกษาของ John A. Nyman (2004) ซึ่งเชื่อว่าการตัดสินใจเสี่ยงโชคมิใช่เป็นความมัวเมาที่ชอบการพนัน แต่เป็นการใช้เงินที่สมเหตุสมผล โดยเขาได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการซื้อลอตเตอรี่ และพบว่าผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่โดยเปรียบเทียบจาก expected loss และ expected gain ที่เกิดจากการเสี่ยงโชค ถ้า expected gain มากกว่า expected loss ผู้บริโภคก็จะตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่ ในทางตรงกันข้ามถ้า expected loss มากกว่า expected gain ผู้บริโภคก็จะไม่ซื้อลอตเตอรี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Brenner (1983, 1985) ที่ว่าคนจนมักจะวางแผนการใช้จ่ายเงินในส่วนที่ซื้อลอตเตอรี่มากกว่าคนรวยเมื่อเปรียบเทียบจากสัดส่วนของ wealth ที่มี แสดงว่าการซื้อลอตเตอรี่ของคนบางกลุ่มเป็นการลงทุนมิใช่การบริโภค

แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหวย

ความพยายามที่จะเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมตามเป้าหมายของโครงการวิจัยนี้ย่อมไร้ผล หากเงินที่นำมาซื้อหวยไม่ใช่เป็นเงินส่วนตัว จากผลการศึกษาต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า เงินที่นำมาซื้อหวยส่วนใหญ่ เป็นเงินของตนเอง โดยเป็นส่วนที่ลดจากการอุปโภคบริโภคในส่วนที่ไม่จำเป็นให้น้อยลง

ข้อสรุปข้างต้นมาจากรายงานการศึกษาของ Melisa Schettini Kearney (2002) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของลอตเตอรี่ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของภาคครัวเรือนในช่วง 1982-1998 ใน 21 มลรัฐที่มีการจำหน่ายลอตเตอรี่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา พบว่า การใช้จ่ายของครัวเรือนในส่วนของการเสี่ยงโชคจะเพิ่มขึ้นหลังจากที่รัฐได้มีการออกลอตเตอรี่ แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไม่ได้ลดการบริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับการเสี่ยงโชคเพื่อมาซื้อลอตเตอรี่ ในทางตรงกันข้าม

ครัวเรือนจะลดการบริโภคในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเสี่ยงโชคแทน เช่น ลดการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อ เป็นต้น

ในกรณีประเทศไทย พรศรี เหล่าเลิศ (2549) ได้สำรวจพฤติกรรมการซื้อหอยใต้ดิน หอยบนดิน สลากกินแบ่งและสลากออมทรัพย์ของประชากรที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ในหมู่บ้านตาเปียง และหมู่บ้านเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยสุ่มจำนวน 385 ตัวอย่าง จากประชากร 854 คน ในปีสำรวจ 2549 ก็ได้ผลเช่นเดียวกันว่าประชาชนส่วนใหญ่นำเงินที่ใช้ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคมาซื้อหอย (ร้อยละ 60.87) มีเพียงร้อยละ 22.46 ที่ใช้เงินออม และร้อยละ 11.60 ที่มีการกู้เงินมาซื้อหอย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานศึกษาของจิตติ มงคลชัย และคณะ (2550) ที่ทำการสำรวจข้อคิดเห็นของประชาชนที่ซื้อหอยบนดินจำนวน 3,000 ตัวอย่างจาก 5 ภาคทั่วประเทศก็ได้ผลใกล้เคียงกันว่ากลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.7 ที่ไม่ได้ใช้เงินตนเองในการซื้อหอยบนดิน แสดงว่าผู้ซื้อหอยของไทยส่วนใหญ่ไม่มีลักษณะเหมือนการติดการพนันจนมั่งถึงขั้นต้องกู้เงินมาซื้อหอย

แนวคิดการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือระดมเงินออมระยะยาวในต่างประเทศ

วัตถุประสงค์ในการออกห่วยในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐฯ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ นั้นเป็นไปเพื่อการระดมทุนมาใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น ในด้านการศึกษา ในกิจกรรมเพื่อการกุศลต่าง ๆ (เช่น เพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการกีฬาและศิลปะ ฯลฯ) และใช้สร้างสิ่งสาธารณูปโภค (เช่น โรงพยาบาล ถนน) ผู้ประกอบการออกลอตเตอรี่ในปัจจุบันมีเกือบทุกทวีปกว่า 100 ประเทศทั่วโลก กิจการเหล่านี้ดำเนินการอย่างเปิดเผยโดยภาครัฐ ทั้งในระดับรัฐบาลกลาง มลรัฐ จังหวัด และเมืองต่าง ๆ

ตราสารทางการเงินที่ออกเพื่อสนับสนุนการออมของประชาชนในประเทศต่าง ๆ มีค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งจะขอยกตัวอย่างตราสารที่น่าสนใจ 2 ประเภท คือ Lottery Bonds และ Save to Win ในส่วนของ Lottery Bonds⁴ นั้นพบว่า มีการออกตราสารประเภทนี้ที่อังกฤษและสหรัฐฯ โดยรัฐเป็นผู้ออก ตราสารนี้มีลักษณะเหมือนพันธบัตรทั่วไปตรงที่ผู้ถือจะได้อัตราดอกเบี้ยคงที่ และจะได้ดอกเบี้ยเป็นประจำทุกงวดของการจ่าย เมื่อครบกำหนดจะได้เงินต้นคืน ต่างจากพันธบัตรทั่วไปตรงที่รัฐบาลจะมีการจับฉลากตามงวดเวลาที่กำหนด พันธบัตรที่มีเลขตรงกับเบอร์ที่จับฉลากก็จะได้รับรางวัลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ได้เงินคืนสูงกว่าเงินต้นเมื่อครบกำหนดถ่ายถอน ซึ่งเหมือนกับผู้ถือนั้นถูกลอตเตอรี่ หรืออาจได้อัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าที่กำหนดในพันธบัตร โดยทั่วไปการออก Lottery Bonds ก็เพื่อจูงใจให้ประชาชนหันมาซื้อพันธบัตรมากขึ้น

สำหรับตราสาร “Save to Win” นั้น Maynard, et al. (2008) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 500 ราย ในชุมชน Clarksville มลรัฐ Indiana เมื่อปี 2006 พบว่า ตราสารทางการเงินที่เชื่อมโยง

⁴ <http://www.nsandi.com/products/pb> (Sept 30, 2010)

กับเงินรางวัลแบบลอตเตอรี่เป็นตราสารที่เหมาะสมกับผู้ที่ไม่ออมทรัพย์ แต่นิยมนำเงินไปซื้อลอตเตอรี่มากกว่า เพื่อให้คนกลุ่มนี้มีเงินออม เขาได้แนะนำตราสาร “Save to Win” ลักษณะของตราสารนี้คือ ทุก ๆ เงินฝาก 25 เหรียญ จะได้รับสลากลอตเตอรี่ 1 ใบ แต่จำกัดให้ผู้ฝากถึงสูงสุดไม่เกิน 10 ใบต่อเดือน และจำกัดเฉพาะผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐมิชิแกนเท่านั้น เงินฝากยังมีดอกเบี้ยให้แต่จะต่ำกว่าอัตราปกติเล็กน้อย โดยมี National Credit Union Administration ค้ำประกันเงินฝากให้ (ประมาณ 1%-1.5%) โครงการนี้ได้รับความนิยมอย่างมากในมลรัฐมิชิแกน โดยเขาเชื่อว่ากิจการลอตเตอรี่ที่ดำเนินการโดยรัฐควรจะสามารถเล่นเกมระดมเงินออมนี้ได้ เพราะกิจการเหล่านี้มีจุดจำหน่ายประมาณ 200,000 แห่งทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับสาขาของธนาคารพาณิชย์ซึ่งมีเพียง 99,000 แห่ง การระดมทุนด้วยวิธีนี้ได้ผล เพราะใช้หลักการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน โดยใช้วิธีเบี่ยงเบนพฤติกรรมเดิมไปในทิศทางอื่นที่เขาต้องการ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือสำหรับการออมนั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ การออมเงินกับการเสี่ยงโชคสามารถไปด้วยกันได้ และการชักชวนให้คนซึ่งปกติซื้อลอตเตอรี่เป็นประจำหันมาฝากเงินแบบที่มีสลากลอตเตอรี่พ่วงท้ายให้มีโอกาสลุ้นรางวัลใหญ่มีความหวังเป็นเศรษฐกิจชั้นดี น่าจะเป็นวิธีที่ง่ายกว่าการรณรงค์ให้คนเลิกเล่นหวย และนำเงินมาฝากธนาคารกินดอกเบี้ยอย่างเดียว สำหรับประเทศไทย ในช่วงที่ผ่านมาสลากออมทรัพย์ของไทยกลับมีบทบาทน้อยในด้านการส่งเสริมการออมภาคครัวเรือน จึงเป็นความจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรม การออมและความต้องการซื้อสินทรัพย์ทางการเงิน เพื่อที่จะได้สามารถสร้างเครื่องมือทางการเงินที่เหมาะสมกับคนไทยในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและนิยมการเสี่ยงโชค

สลากเพื่อการเสี่ยงโชคในไทย

ปัจจุบันการเสี่ยงโชคในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายแบ่งออกได้ไม่ต่ำกว่า 15 ประเภท จากรายงานการวิจัยที่ดำเนินการโดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (2550) ซึ่งได้สำรวจจากประชาชนที่มีอายุ 10-70 ปีใน 18 จังหวัดทั่วประเทศ ด้วยกลุ่มตัวอย่าง 6,703 ราย พบว่า สลากเพื่อการเสี่ยงโชคของไทยมีหลายประเภท สลากที่ถูกกฎหมาย ได้แก่ สลากกินแบ่งรัฐบาลซึ่งมีผู้ซื้อร้อยละ 38.45 ของจำนวนที่ซื้อในรอบ 12 เดือนและหยวนบนดินร้อยละ 31.61 ส่วนสลากที่ผิดกฎหมาย ได้แก่ หวยใต้ดินมีร้อยละ 17.29 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 12.65 เป็นการเสี่ยงโชคด้วยวิธีอื่น เช่น หวยอมสิน/หวย ธกส. หวยหุ้น จั๊ปปี้ก็ ม้าแข่ง พนันบอลล์ ฯลฯ

สำหรับสลากออมทรัพย์ซึ่งจัดว่าเป็นสลากเพื่อการเสี่ยงโชคที่ถูกกฎหมาย พบว่า มีผู้ให้ความสนใจในการซื้อน้อยมาก ในปัจจุบันผู้ออกสลากออมทรัพย์ของไทยมี 2 แห่ง คือ ธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สลากออมทรัพย์ที่ธนาคารออมสินเป็นผู้ออกเรียก “สลากออมสิน” ส่วนสลากที่ ธกส. เป็นผู้ออกเรียก “สลากออมทรัพย์ทวีสิน” สลากทั้งสองประเภทเป็นสลากสำหรับสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์ โดยผู้ซื้อมีโอกาสถูกรางวัลด้วย

วิธีเสี่ยงโชค และเมื่อครบอายุผู้ถือจะได้เงินต้นคืนพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งมักต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำธนาคารพาณิชย์ ทำให้ผู้มีเงินออมไม่สนใจที่จะลงทุน

ผลการศึกษา

บทความนี้ได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก เป็นการนำเสนอผลการสำรวจพฤติกรรมด้านการออมและการลงทุนทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอผลสำรวจมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหน่วยด้วยสลากออมทรัพย์ และส่วนที่สามเป็นการประเมินจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหยูเป็นเงินออมระยะยาว

ส่วนที่ 1: ผลการศึกษาพฤติกรรมการออมและการลงทุนของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการสำรวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหน่วยของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนเงินหยูเป็นเงินออมในส่วนที่สองของบทความนี้ โดยจะนำเสนอใน 3 หัวข้อ ได้แก่ หนึ่ง-พฤติกรรมการออมและการใช้เงินออมของกลุ่มตัวอย่าง สอง-พฤติกรรมในการซื้อหน่วย และสาม-พฤติกรรมการซื้อสลากออมทรัพย์

พฤติกรรมการออมและการใช้เงินออมของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 93.00 เป็นผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 5,000-20,000 บาทต่อเดือน และร้อยละ 93.73 มีรายจ่ายเฉลี่ยไม่เกิน 15,000 บาทต่อเดือน โดยร้อยละ 62.48 มีการออมประมาณเดือนละ 1,000-5,000 บาทต่อเดือน ในด้านการใช้เงินออม พบว่า ร้อยละ 47.32 เก็บเงินออมไว้กับตัว และร้อยละ 37.26 ฝากเงินที่ธนาคาร และมีอยู่ร้อยละ 11.56 ที่ตอบว่านำเงินไปลงทุน โดยส่วนใหญ่เป็นการเล่นแชร์ และมีเพียงร้อยละ 12 ของคนกลุ่มนี้ที่นำเงินไปซื้อสินทรัพย์เพื่อการลงทุน เช่น หุ่น ทอง สลากออมสิน สำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่มีเงินออมมีเพียงร้อยละ 2.34 ของกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	เฉลี่ยต่อเดือน		เงินที่เหลือในแต่ละเดือน		การใช้เงินออม	
	รายได้	ค่าใช้จ่าย				
ต่ำกว่า 5000 บาท	1.6	14.33	น้อยกว่า 500 บาท	11.8	เก็บเงินออมไว้กับตัว	47.3
5,000-10,000 บาท	39.4	59.9	501-1,000 บาท	9.18	ปล่อยกู้	2.92
10,001-15,000 บาท	43.4	19.5	1,000-5,000 บาท	62.5	ฝากสถาบันการเงิน	37.3
15,001-20,000 บาท	10.2	4.6	มากกว่า 5,000 บาท	14.2	ลงทุนทางการเงิน	11.6
สูงกว่า 20,000 บาท	5.4	1.68	ไม่มีเงินออม	2.34	อื่น ๆ	0.95
รวม	100	100	รวม	100	รวม	100.00

วัตถุประสงค์ในการซื้อหวย

ในงานวิจัยนี้ได้รวบรวมผลการสำรวจวัตถุประสงค์ของการซื้อหวย หรือแรงจูงใจในการทำให้ซื้อหวยจากวรรณกรรมต่าง ๆ มาแบ่งกลุ่มผู้ซื้อให้เหมาะกับสังคมไทยเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่ซื้อเพื่อการลงทุน ซึ่งสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้ซื้อเหล่านี้ย่อมมีความหวังที่จะหลุดพ้นจากความยากจน (2) กลุ่มที่ชอบเสี่ยงโชค และ (3) กลุ่มที่ซื้อเพราะถูกชักจูง ซึ่งผลจากการสำรวจ พบว่า ผู้ซื้อหวยมีอยู่ร้อยละ 46.63 ที่หวังผลตอบแทนในการลงทุนซื้อหวย กลุ่มที่ชอบเสี่ยงโชคมีเพียงร้อยละ 21.43 ของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนกลุ่มที่ “ซื้อเพราะถูกชักจูง” จัดเป็นกลุ่มผู้ซื้อที่ไม่มีเป้าหมายชัดเจนในการซื้อหวย เช่น ซื้อตามกระแส ซื้อเพราะหาซื้อได้ง่าย หรือซื้อตามความเคยชิน บุคคลกลุ่มนี้มีมากถึงร้อยละ 31.94 ของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ซื้อหวยเพราะสงสารคนขาย ซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 1 แต่สามารถทำให้บุคคลที่ไม่สมประกอบหันมาขายหวยกันจำนวนมาก (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: พฤติกรรมการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ร้อยละของผู้ซื้อหวย

ปัจจุบันท่านซื้อหวยใดต่อไปนี้	จำนวนปีที่ซื้อหวย	ความถี่ในการซื้อ	เหตุผลที่ท่านเลือกหวย	ร้อยละ
ซื้อสลากกินแบ่งฯอย่างเดียว	30.35	ไม่เคยซื้อ 11.25	2-3 เดือน/ครั้ง 11.47	หวังเงินรางวัล/รวยทางลัด 46.63
ซื้อหวยได้ดินอย่างเดียว	29.95	น้อยกว่า 1 ปี 0.2	ซื้อเดือนละครั้ง 13.73	ชอบเสี่ยงดวง/สนุก 21.43
ซื้อหวยและสลากกินแบ่งฯ	28.48	1-10 ปี 58.93	ซื้อทุกงวด 70.61	ซื้อเพราะถูกชักจูง 31.66
ไม่ซื้อทั้งหวยได้ดินและสลากกินแบ่งฯ	11	11-20 ปี 229	อื่น ๆ 4.19	อื่น ๆ (สงสารคนขาย) 0.26
การพนันอื่น ๆ (พนันบอล)	0.23	มากกว่า 20 ปี 6.92		
รวม	100	100	รวม 100.00	รวม 100

หมายเหตุ: * ผู้ตอบเลือกได้มากกว่า 1 เหตุผล

สิ่งอ้างอิงในการซื้อหวย

คนที่ซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างใน กทม. มีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างจากการลงทุนทางการเงินทั่วไป เช่น การลงทุนในหุ้นสามัญ หรือตราสารอนุพันธ์ ที่ผู้ซื้อต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวหุ้นหรือตราสารที่จะซื้อในระดับหนึ่งก่อนตัดสินใจซื้อ ผู้ตัดสินใจซื้อหวยก็เช่นกัน คือ มีการเลือกเลขหวยที่จะซื้อโดยอาศัยสิ่งอ้างอิงต่าง ๆ ซึ่งผลจากแบบสอบถาม พบว่า มีอยู่ร้อยละ 48.68 ที่อาศัยความฝันของตนหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งอ้างอิงในการเลือกเลขหวย (ตารางที่ 3) และเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวยตามคนอื่นมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 41.10 แสดงว่าเป็นกลุ่มที่สามารถชักจูงให้เปลี่ยนพฤติกรรมการลงทุนได้ หากได้ข้อมูลเพียงพอ

ตารางที่ 3: สัดส่วนของผู้ซื้อหอยจำแนกตามสิ่งอ้างอิงที่ใช้

สิ่งอ้างอิงตัวเลข	ความฝัน	คนอื่นบอก	สิ่งศักดิ์สิทธิ์	สิ่งบันดาลใจอื่น ๆ*	รวม
จำนวน (ร้อยละ)	38.51	41.10	10.17	10.22	100

หมายเหตุ: *ตัวอย่างของสิ่งบันดาลใจ ได้แก่ การเลือกเลขที่ชอบ ให้เด็กหยิบให้ ใช้เลขทะเบียนรถ เลขที่บ้าน ฯลฯ

พฤติกรรมการซื้อขายสลากออมทรัพย์

เนื่องจากสลากออมทรัพย์ที่ออกโดยธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) มีลักษณะที่เชื่อมโยงระหว่างการเสี่ยงโชคและส่งเสริมการออม ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้ แต่ผลจากการสำรวจนี้ พบว่า สลากออมทรัพย์ยังไม่มีเป็นที่แพร่หลายในกลุ่มผู้มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่ามีผู้เคยซื้อสลากออมทรัพย์เพียงร้อยละ 12.10 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีสัดส่วนของผู้ที่ยังไม่รู้จักสลากออมทรัพย์สูงถึงร้อยละ 65.48

สำหรับวัตถุประสงค์ในการซื้อสลากออมทรัพย์นั้น ร้อยละ 61.96 ตอบว่าซื้อเพราะเป็นการเสี่ยงโชค คำตอบนี้เป็นการยืนยันว่าการระดมเงินออมจากผู้มีรายได้น้อยนั้น จำเป็นต้องมีมิติของการเสี่ยงโชคเข้ามาช่วย เพราะผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้สนใจซื้อสลากออมทรัพย์เพราะเหตุผลด้านการออมมีเพียงร้อยละ 37.2 ของกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มที่ซื้อเพราะเห็นว่าเงื่อนไขของผลตอบแทนดีกว่าธนาคารร้อยละ 27.97 และกลุ่มที่ซื้อเพราะต้องการออมเงินร้อยละ 9.23

ในส่วนของผู้ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์ ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า เหตุผลสำคัญที่ไม่ซื้อ เพราะไม่รู้จักสลากออมทรัพย์ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่ารู้จักสลากออมทรัพย์แต่ไม่ซื้อนั้น มีอยู่ร้อยละ 23.65 ที่มีความเห็นว่าเงินรางวัลไม่สูงใจ และร้อยละ 27.58 เห็นว่าซื้อแล้วเงินจม หากมีสลากรูปแบบใหม่ระหว่างสลากออมทรัพย์และหอย เพื่อให้ประชาชนที่ซื้อหอยหันมาซื้อสลากดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการออมในระยะยาว

ตารางที่ 4: ข้อมูลด้านการซื้อสลากออมทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบกับ การซื้อหอย

ท่านเคยซื้อสลากออมทรัพย์ของธนาคาร	เหตุผลที่เลือกซื้อสลากออมทรัพย์	เหตุผลที่ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์
เคยซื้อ	มีโอกาสดำเสี่ยงโชค	รางวัลไม่น่าสนใจ*
ไม่เคยซื้อเพราะไม่รู้จัก	เงื่อนไขของผลตอบแทน	ไม่มีความรู้เกี่ยวกับ
รู้จักแต่ไม่ซื้อ	ดีกว่าธนาคาร	สลากออมทรัพย์
	ต้องการออมเงิน	ซื้อแล้วเงินจมไปหลายปี
	อื่น ๆ	กว่าจะได้เงินคืน
รวม	รวม	รวม

หมายเหตุ: *รวมแจ็กพอตและอัตราดอกเบี้ย

ส่วนที่ 2: การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว

ในส่วนนี้เป็นการนำผลสำรวจที่ได้จากข้อมูลปฐมภูมิมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนการซื้อห่วยด้วยการซื้อสลากออมทรัพย์ โดยได้แบ่งประเด็นการพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ (1) พิจารณาจากจำนวนเงินที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนจากเงินห่วยเป็นเงินออม (2) พิจารณาถึงลักษณะของตราสารที่คาดว่าจะสามารถทดแทนห่วยได้ และ (3) พิจารณาจากขนาดของกลุ่มเป้าหมายว่ามากพอที่จะจัดตั้งโครงการเปลี่ยนการซื้อห่วยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออมหรือไม่

การประมาณการจำนวนเงินที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนจากเงินห่วยเป็นเงินออม

ในการประมาณการจำนวนเงินที่สามารถแปลงเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว งานวิจัยนี้ได้พิจารณาจากสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของทั้งห่วยบนดิน และสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นฐานในการตั้งข้อสมมติฐาน เหตุผลที่ไม่ใช้ห่วยใต้ดินมาเป็นส่วนหนึ่งของการตั้งข้อสมมติฐาน เพราะห่วยบนดินมีลักษณะคล้ายห่วยใต้ดิน แต่การบริหารห่วยบนดินมีความเป็นระบบและข้อมูลที่ได้มีความโปร่งใสมากกว่าห่วยใต้ดิน โดยแบ่งค่าใช้จ่ายในการออกห่วยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. เงินรางวัล เงินจำนวนนี้จะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 55 ของรายได้จากการขายห่วยสำหรับห่วยบนดิน และร้อยละ 60 สำหรับสลากกินแบ่งรัฐบาล

2. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 12-20 โดยการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลจะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพียงร้อยละ 12⁵ ในขณะที่การห่วยบนดินมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20

3. เงินกำไรจากการจำหน่าย คือ ส่วนที่เหลือจาก 2 ส่วนแรก เงินส่วนที่ 3 นี้คือ ส่วนที่คาดว่าจะสามารถแปลงเป็นเงินออมระยะยาวได้ สัดส่วนของเงินส่วนที่ 3 นี้ขึ้นกับสมมติฐานที่กำหนดขึ้น โดยสมมติฐานที่ 1 เป็นการแบ่งสัดส่วนค่าใช้จ่ายเงินห่วยโดยให้ส่วนที่เป็นกำไรมีสัดส่วนสูงสุดเพื่อจะได้นำเงินส่วนนี้มาแปลงเป็นเงินออมได้มากที่สุด และให้ข้อสมมติที่ 2 เป็นข้อสมมติที่กำหนดให้เงินส่วนใหญ่ใช้ไปในด้านการให้รางวัลและเป็นค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ เพื่อชักจูงให้ผู้ซื้อห่วยหันมาซื้อตราสารทางการเงินใหม่ให้มากที่สุด แต่เงินออมก็จะลดลงตามส่วน (ตารางที่ 5)

⁵ เงินส่วนนี้แบ่งออกเป็นค่าตอบแทนกองสลากในการดำเนินการร้อยละ 12 ค่ารางวัลร้อยละ 2 โพรเฟเนียร์ร้อยละ 1 ภาษีการพนันร้อยละ 0.5 และค่าดำเนินการร้อยละ 4.5

ตารางที่ 5: ข้อสมมติฐานการกำหนดสัดส่วนค่าใช้จ่ายและเงินรางวัลสำหรับตราสารใหม่

สัดส่วนค่าใช้จ่าย	ห่วยบนดิน*	สลากกินแบ่งรัฐบาล	สมมติฐานที่ 1	สมมติฐานที่ 2
เงินรางวัล	55%	60%	55%	60%
ค่าใช้จ่ายดำเนินการ	20%	12%	12%	20%
กำไรจากการจำหน่าย	25%**	28%	33%	20%
รวม	100%	100%	100%	100%

หมายเหตุ: * เป็นตัวเลขค่าเฉลี่ยปี 2547-2549

** มีสัดส่วนร้อยละ 17.33, 28.64 และ 26.22 ในปี 2547, 2548 และ 2549 ตามลำดับ

ในการประมาณการจำนวนเงินที่ซื้อห่วยและเงินที่สูญหายไปของผู้เล่นห่วยในเขตกทม. จำเป็นต้องทราบจำนวนประชากรของกลุ่มเป้าหมายจากตัวอย่างก่อน ซึ่งผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 6 พอสรุปได้ว่า กลุ่มผู้มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรีและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในเขตกทม. มีจำนวนประมาณ 3.01 ล้านคนเมื่อปี 2552 หากผู้ซื้อห่วยมีร้อยละ 88.78 ของกลุ่มตัวอย่างตามผลการสำรวจ คิดเป็นประชากรผู้เล่นห่วยได้ประมาณ 2.675 ล้านคน โดยค่าใช้จ่ายที่ใช้ซื้อห่วยจากผลการสำรวจ คือ เฉลี่ยปีละ 7,214 บาทต่อคนหรือ 19,280 ล้านบาทต่อปี

ในส่วนของเงินที่สูญหายไปจากมือผู้ซื้อไปเป็นกำไรเจ้ามือห่วยเถื่อนและรัฐบาล ซึ่งเท่ากับร้อยละ 33 ตามสมมติฐานที่ 1 และร้อยละ 20 ตามสมมติฐานที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 5 เงินส่วนนี้เมื่อนำมาแปลงเป็นเงินออมระยะยาวจะได้เท่ากับ 3,853.42-6,358.15 ล้านบาทต่อปี (ตารางที่ 6) ซึ่งเป็นปริมาณเงินที่มากพอจะนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อเกษียณอายุได้

ตารางที่ 6: การประเมินเงินที่ซื้อห่วย และเงินที่สูญหายไปของผู้ซื้อกลุ่มรากหญ้า กทม.

	จำนวนผู้ซื้อใน กทม.		เงินซื้อห่วยเฉลี่ย		เงินที่สูญหายไปจากผู้ซื้อ
	(%)	คน	บาท/คน/ปี	ล้านบาท/ปี	ล้านบาท/ปี
ซื้อห่วยใต้ดินและ/หรือสลากกินแบ่งฯ	88.78	2,672,278	7,214	19,280.46	3,853.42-6,358.15
ไม่ซื้อทั้งห่วยใต้ดินและสลากกินแบ่ง	11.22	337,722	0	0	0.00
รวม	100	3,010,000			

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลในกรุงเทพมหานคร 2552

หมายเหตุ: (1) ข้อมูลจำนวนผู้ซื้อใน กทม. มาจากการสำรวจ

(2) เงินที่สูญหายไปจากผู้ซื้อ (บาท) คำนวณจากร้อยละ 25 ของเงินซื้อห่วยเฉลี่ยต่อปี

การประเมินจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเปลี่ยนการซื้อหวยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออม

เงินที่หายไปกับหยวนนับเป็นความสูญเสียเปล่า และสมควรดำเนินการแก้ไขโดยเปลี่ยนเงินที่นำไปซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและหวยใต้ดินเป็นเงินออมระยะยาวของประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีการศึกษาและรายได้น้อย ตัวบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมนั้น งานวิจัยนี้ได้ใช้พฤติกรรมกรรมการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแปรที่จะบ่งชี้ว่าผู้ซื้อหวยลักษณะใดบ้างที่มีความพร้อมในการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการซื้อหวยมาเป็นตราสารทางการเงินอื่นทดแทน พฤติกรรมที่พิจารณาประกอบด้วย 3 มิติ คือ แรงจูงใจหลักในการซื้อหวย ความสม่ำเสมอในการซื้อหวย และแหล่งเงินที่ใช้ซื้อหวย จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการซื้อหวยใน กทม. ของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรเป้าหมาย สามารถจำแนกพฤติกรรมกรรมการซื้อหวยในแต่ละมิติออกได้ ดังนี้

แรงจูงใจหลักในการซื้อหวย	ความสม่ำเสมอในการซื้อหวย	แหล่งเงินซื้อหวย
- หวังผลตอบแทน	- 2-3 เดือน/ครั้ง	- เงินเดือน/รายได้จากการทำงาน
- หวังความสนุกจากการเสี่ยงโชค	- เดือนละครั้ง	- เงินที่เคยได้จากการถูกรางวัล
- ซื้อตามสิ่งจูงใจ*	- ทุกงวด	- เงินที่กู้ยืมมา
- ซื้อเพราะความสงสารคนขาย	- ไม่แน่นอน	- เงินออม/เงินญาติ

หมายเหตุ: * หมายถึง กลุ่มที่ซื้อตามคนอื่น ซื้อเพราะความเคยชิน หรือซื้อเพราะหาซื้อได้ง่ายซึ่งมีมากถึงร้อยละ 31 ของกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้ กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมจากการซื้อหวยมาเป็นตราสารทางการเงินที่เพิ่มเงินออมแทนนั้นควรมีลักษณะต่อไปนี้

1. **แรงจูงใจในการซื้อหวย:** ต้องมาจาก “หวังผลตอบแทน” หรือ “ซื้อตามสิ่งจูงใจ” เช่น ซื้อตามคนอื่น ซื้อเพราะความเคยชิน และซื้อเพราะหาซื้อได้ง่าย โดยจะไม่รวมกลุ่มผู้ซื้อเพราะเห็นว่าการซื้อหวยเป็นเกมเสี่ยงโชค
2. **ความสม่ำเสมอในการซื้อหวย:** ต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมซื้อหวยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจเป็นการซื้อทุกงวด ทุกเดือน หรือทุกไตรมาส
3. **แหล่งเงินซื้อหวย:** ซื้อด้วยเงินส่วนตัวมิใช่จากการกู้ยืม เพราะผู้ที่กู้ยืมเงินมาซื้อหวยน่าจะเป็นผู้ไม่มีเงินออมอยู่แล้ว

ตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายที่มีคุณลักษณะเหมาะกับโครงการในการแปลงเงินหยวนเป็นเงินออมทั้ง 3 มิติ คือ มีความสม่ำเสมอในการซื้อหวย ใช้เงินตนเองและแรงจูงใจในการซื้อ คือ หวังผลตอบแทน มิใช่เพื่อความสนุกจากการเสี่ยงโชคมีอยู่ร้อยละ 69.78 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตารางที่ 7: ความถี่ในการซื้อหอยและแหล่งเงินที่ใช้ซื้อหอยของกลุ่มผู้ซื้อหอยเป้าหมาย

หน่วย: ร้อยละ

	ความถี่ในการซื้อ			รวมกลุ่มผู้ซื้อหอยเป้าหมาย*	อื่น ๆ**	รวม
	ไม่เคยซื้อ	ซื้อประจำ	ซื้อเป็นครั้งคราว			
ไม่ได้กู้เงินคนอื่น	11.00	69.78	2.88	83.65	1.53	85.18
	0.00	6.05	0.10	6.15	8.68	14.83
รวม	11.00	75.83	2.98	89.80	10.20	100.00

หมายเหตุ: * หมายถึง กลุ่มผู้ซื้อหอยที่ “หวังผลตอบแทน” หรือ “ซื้อตามสิ่งจูงใจ”

** หมายถึง กลุ่มผู้ซื้อหอยด้วยเหตุผลอื่น เช่น ซื้อเพราะสงสารคนขาย

ลักษณะของตราสารทางการเงินที่พึงประสงค์

ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อหอยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาลดังแสดงในตารางที่ 8 พบว่า ผู้ซื้อหอยใต้ดินและผู้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลส่วนใหญ่เป็นคนละกลุ่มกัน และมีเพียงร้อยละ 28.5 ที่ซื้อทั้ง 2 ประเภท แสดงว่าถ้ามีการพัฒนาตราสารใหม่ให้มีราคา ช่องทางการจำหน่าย และรางวัลเหมือนหรือใกล้เคียงกับสลากกินแบ่งรัฐบาล แต่คืนเงินต้นคล้ายสลากออมทรัพย์ โครงการนี้จะมีโอกาสได้ผู้ร่วมโครงการ 2 ประเภท คือ ผู้ร่วมโครงการที่ซื้อเฉพาะสลากกินแบ่งรัฐบาล และผู้ร่วมโครงการที่ซื้อทั้งหอยใต้ดินและสลากกินแบ่ง ซึ่งสองกลุ่มนี้รวมกันมีอยู่ร้อยละ 58.8 ของกลุ่มตัวอย่าง หากต้องการดึงดูดกลุ่มที่ซื้อเฉพาะหอยใต้ดินมาร่วมโครงการด้วย ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 29.95 ลักษณะของตราสารต้องมีความยืดหยุ่นกว่าสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ ราคาถูกกว่าสลากกินแบ่งรัฐบาล และต้องเลือกเลขได้

ตารางที่ 8: ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อหอยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล

หน่วย: ร้อยละ

		สลากกินแบ่งรัฐบาล		รวม
		ไม่ซื้อ	ซื้อ	
หอยใต้ดิน	ไม่ซื้อ	11.22	30.35	41.57
	ซื้อ	29.95	28.5	58.43
รวม		41.2	58.8	100

การศึกษาข้างต้นนำมาซึ่งผลสรุปว่าตราสารที่น่าจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหอยมาเป็นตราสารทางการเงินที่ได้เงินต้นคืนนั้น ควรมีลักษณะระหว่างหอยใต้ดินผสมกับสลากออมทรัพย์ และเพื่อให้มีผลทางการตลาด ควรใช้ชื่อสลากใหม่ให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจ เช่น “ลือตเตอร์คืนเงินต้น” หรือ “สลากเพื่อวัยเกษียณ” และควรมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) **หลักเกณฑ์การจ่ายผลตอบแทน** การจ่ายผลตอบแทนควรมีลักษณะเสี่ยงโชคไม่ใช้ได้ผลตอบแทนตายตัว โดยผลจากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ทราบว่าผู้มีรายได้น้อยนิยมเสี่ยงโชคมากกว่าผู้มีรายได้มาก เพราะอัตราประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการได้เงินแบบเสี่ยงโชคของคนจนมีมากกว่าคนรวย นอกจากนี้ ผลการสำรวจดังแสดงในตารางที่ 9 ยังพบว่าร้อยละ 67.28 ของกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจกับลักษณะของหวยที่เป็นอยู่ปัจจุบัน คือ ได้รางวัลมากแม้ว่าจะไม่ได้เงินต้นคืนก็ยอมและมีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 28.20 ที่ยินดีซื้อตราสารที่ได้รางวัลปานกลางแต่ได้เงินคืนบางส่วน ส่วนตราสารที่ให้เงินต้นคืนทั้งหมดหากไม่ถูกรางวัล แต่รางวัลไม่สูง ซึ่งเป็นลักษณะของสลากออมทรัพย์ของไทยในปัจจุบันกลับมีผู้สนใจเพียงร้อยละ 4.53 แสดงว่าตราสารที่ต้องการผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนมากต้องเป็นตราสารที่ให้เงินรางวัลสูงที่ใกล้เคียงกับการซื้อหวยในปัจจุบัน

ตารางที่ 9: ลักษณะของหวยที่พึงปรารถนา

ถ้าเลือกได้ ท่านจะเลือกซื้อหวยที่มีลักษณะใดต่อไปนี้	ร้อยละ
ได้รางวัลมากแต่ไม่ได้เงินต้นคืน	67.28
ได้รางวัลน้อย แต่ได้เงินต้นคืน	4.53
ได้รางวัลปานกลาง แต่ได้เงินต้นคืนบางส่วน	28.20
รวม	100.00

2) **เงินขั้นต่ำในการซื้อ** เงินขั้นต่ำในการซื้อควรอยู่ที่ 10 บาท ให้เท่ากับหน่วยลงทุน เพราะเหตุผลหนึ่งของการซื้อหวยใต้ดินคือซื้ออย่างต่ำ 1 บาท แต่ถ้าให้ตราสารใหม่ใช้เงินซื้อเพียง 1 บาท อาจมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายที่สูง และทำให้ผู้ซื้อได้ผลตอบแทนต่ำลง

3) **ความถี่ในการออกรางวัล** ความถี่ในการออกรางวัลควรใช้เกณฑ์เดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ 2 ครั้งต่อเดือน โดยใช้เลขเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล เพราะถ้ามีการออกเลขใหม่ อาจมีผู้ตัดแปลงเป็นหวยประเภทใหม่ดังเช่นการมีหวยออมสิน ซึ่งใช้เลขจากการออกสลากออมสินมาอ้างอิง

4) โอกาสในการถูกรางวัล

ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ พบว่า ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างที่เคยถูกรางวัลตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไปมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 42.6 แต่เมื่อศึกษาถึงจำนวนผู้ได้กำไรจากการซื้อหวยในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา พบว่า มีผู้ได้กำไรจากการซื้อหวยเพียง 15 คนใน 100 คน ที่เหลืออีกร้อยละ 85 ซึ่งมีทั้งผู้เคยถูกรางวัลและไม่เคยถูกรางวัล คนกลุ่มนี้ถึงแม้ว่าจะถูกรางวัล แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเงินต้นที่จ่ายไปในรอบ 1 ปี พบว่า ขาดทุน ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีความถี่ในการซื้อหวยสูงถึง 12-24 ครั้งในรอบ 1 ปี ในขณะที่ความถี่ในการถูกรางวัลนั้นส่วนใหญ่ถูกเพียง 1-2 ครั้งในรอบ 1 ปี หากสามารถหาตราสารทางการเงินที่คนใน กทม. พอใจที่จะลงทุนได้เหมือนหวย โดยคืนเงินต้นบางส่วนให้แก่ผู้ถือ จำนวนเงินที่เคยสูญหายไปกับการซื้อหวยก็จะกลับมาเป็นเงินออมระยะยาวของ

ผู้ถือได้ นอกจากนั้น การระดมเงินที่มีลักษณะสม่ำเสมอก็มีความเป็นไปได้ เพราะพบว่าผู้มีข้อห่วยเป็นประจำทุกเดือนมากถึงร้อยละ 85 ของกลุ่มผู้ซื้อ สำหรับโอกาสการถูกรางวัล ควรใช้เกณฑ์การถูกรางวัลเช่นเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ มีโอกาสถูกรางวัลเพียง 1 ครั้งต่อการซื้อ 1 งวด เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ

4) *อายุสลากและการคืนเงินต้น* กำหนดคืนเงินต้นเมื่อผู้ซื้ออายุครบ 60 ปีพร้อมผลตอบแทนจากการนำเงินกองทุนนี้ไปลงทุน หากเสียชีวิตก่อนอายุ 60 ปีจะไม่ได้เงินคืน แต่ให้นำเงินนั้นสมทบเข้ากองทุน ทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องการจัดสรรเป็นมรดก วิธีนี้ผู้ซื้อไม่น่าคิดว่าตัวเองเสียประโยชน์ เพราะโดยปกติการซื้อห่วยก็ไม่ได้เงินต้นคืนอยู่แล้ว เงินที่จัดสรรคืนให้ น่าจะถือว่าเป็นเงินสวัสดิการของภาครัฐที่ช่วยเหลือผู้เกษียณอายุ จำนวนเงินต้นที่จะคืนให้แก่ผู้ซื้อ คือ กำไรจากการจำหน่ายตราสารซึ่งงานศึกษานี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ทางเลือก ดังแสดงในตารางที่ 8 ซึ่งมีวงเงินร้อยละ 20-30 ของเงินต้นที่ซื้อ การที่ไม่เสนอให้คืนเงินต้นครบเต็มจำนวน เพราะเงินส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 55-60 ได้คืนไปในรูปของรางวัลแล้ว

5) *การเลือกเลข* เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีการใช้สิ่งอ้างอิงในการซื้อห่วย ทำให้ผู้ซื้อต้องการเลือกเลขในการซื้อ ผลการสำรวจ พบว่า ร้อยละ 88.90 ของผู้ซื้อห่วยต้องการเลือกซื้อเลขที่ตนต้องการ โดยกลุ่มที่ยึดมั่นด้านตัวเลขที่ต้องการซื้อมีมากถึงร้อยละ 68.31 ของกลุ่มที่ซื้อห่วย สำหรับกลุ่มนี้ หากไม่ได้เลขที่ตนต้องการจะไม่ซื้อ และมีอยู่ประมาณร้อยละ 20.59 ที่จะซื้อหรืออาจซื้อห่วยถึงแม้ว่าจะไม่ได้เลขที่ตนต้องการซื้อ (ตารางที่ 10) พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หากต้องการให้คนกลุ่มนี้เปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อห่วยมาซื้อตราสารทางการเงินอื่นแทน เช่น สลากออมทรัพย์ สลากที่ออกใหม่ที่ต้องเลือกเลขได้จึงจะได้รับความนิยม วิธีการนี้น่าจะถือว่ายุติธรรม เพราะคนซื้อตราสารทางการเงินต่าง ๆ เช่น หุ้นสามัญ หุ้นกู้ หน่วยลงทุน ฯลฯ ต่างก็มีสิทธิ์เลือกตราสารที่ตนต้องการทั้งสิ้น

ตารางที่ 10: พฤติกรรมการเลือกเลขและการซื้อห่วยของกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อห่วย

เวลาซื้อห่วย เลือกเลขหรือไม่	ถ้าไม่มีเลขที่ต้องการจะซื้อหรือไม่			รวม
	ซื้อ	ไม่ซื้อ	อาจจะซื้อ	
เลือก	19.83	68.31	0.76	88.90
ไม่เลือก	10.06	0.65	0.39	11.10
รวม	29.89	68.96	1.15	100.00

7. *ช่องทางจำหน่าย* ช่องทางการจำหน่าย “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” ควรผ่านตัวแทนจำหน่ายเช่นเดียวกับห่วยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือตัวแทนจำหน่ายอื่นที่หาง่าย เช่น ร้านค้าปลีกแบบ 7-Eleven การขายผ่านธนาคารผู้ออกสลากอาจมีปัญหา เพราะกลุ่มเป้าหมายที่สืรายได้น้อยมักไม่ค่อยเคยกับการเข้าธนาคาร

8. หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรเป็นหน่วยงานภาครัฐ เช่น ธนาคารภาครัฐที่เคยรับผิดชอบการออกสลากออมทรัพย์อยู่แล้ว หรือหน่วยงานอื่นตามที่กระทรวงการคลังเห็นควร

ตารางที่ 11: การเปรียบเทียบลักษณะของหยูคินเงินต้นกับหยูใต้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากออมสิน

ลักษณะของสลาก	หยูใต้ดิน	สลากกินแบ่งรัฐบาล	สลากออมสิน	หยู/สลากคินเงินต้น
หลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทน	เสี่ยงโชค	เสี่ยงโชค	เสี่ยงโชค	เสี่ยงโชค
ราคาร้อยละ	ไม่มีขั้นต่ำ	ขั้นต่ำ 40 บาท	ขั้นต่ำ 50 บาท	ขั้นต่ำ 10 บาท
ความถี่ในการซื้อ	ตามสมัครใจ	ตามสมัครใจ	ตามสมัครใจ	ตามสมัครใจ
การเลือกเลขที่ต้องการ	ได้	ได้แต่มีข้อจำกัด	ไม่ได้	ได้
ช่องทางจำหน่าย	ตัวแทนจำหน่าย	ตัวแทนจำหน่าย	ธนาคารผู้ออกสลาก	ตัวแทนจำหน่ายและธนาคารผู้ออกสลาก
ผลตอบแทน	ไม่คินเงินต้นแต่ให้เงินรางวัลเป็นจำนวนเท่าของมูลค่าที่แทง	ไม่คินเงินต้นรางวัลที่ 1 ได้ 2.0 ล้านบาท	ได้ดอกเบี้ยร้อยละ 0.33 ต่อปี มีเงินรางวัลปานกลางและได้เงินต้นคืนครบ	ให้รางวัลสูงเท่าสลากกินแบ่ง
อายุสลาก	เฉพาะ 1 งวด (15 วัน)	เฉพาะ 1 งวด (15 วัน)	3 ปี	เมื่อผู้ซื้ออายุครบ 60 ปี
ความถี่ในการออกรางวัล	2 ครั้งต่อเดือน	2 ครั้งต่อเดือน	1 ครั้ง/เดือนจนครบ 3 ปี	เท่าสลากกินแบ่งรัฐบาล
โอกาสถูกรางวัล	เฉพาะ 1 งวด	เฉพาะ 1 งวด	ทุกงวดตามอายุสลาก	เฉพาะ 1 งวด
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ	เจ้ามือหยูเถื่อน	สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	ธนาคารออมสินและธนาคาร อสส.	- ธนาคารภาครัฐ - หน่วยงานตามที่กระทรวงการคลังมอบหมาย
การคินเงินต้น	ไม่คิน	ไม่คิน	เต็มจำนวน	ร้อยละ 20-33 ของเงินต้น

การประเมินจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว

เงินที่ประชาชนนำไปซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือห่วยใต้ดิน บทความนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของประชาชนกลุ่มที่มีรายได้น้อยดังเหตุผลที่ได้นำเสนอไว้แล้ว การที่รัฐบาลปล่อยให้ประชาชนผู้มีความรู้และยากจนนำเงินไปลงทุนในตราสารทางการเงินที่ผลตอบแทนเป็นลักษณะเสี่ยงโชค และมีความเสี่ยงสูงเช่นนี้ ย่อมทำให้ประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อยยิ่งจนลง ขาดเงินออมเมื่อวัยชรา อันเป็นภาระที่รัฐบาลต้องดูแลในระยะยาว หากสามารถสร้างตราสารทางการเงินใหม่ที่คืนเงินต้นให้แก่ประชาชน โดยแบ่งผลตอบแทนจากเงินดังกล่าวเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเพื่อเป็นเงินรางวัลแบบสลากกินแบ่งหรือสลากเลขท้าย ส่วนที่ 2 เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร และส่วนที่ 3 คือ ส่วนของเงินกำไร เงินส่วนที่ 3 นี้รัฐบาลควรนำไปบริหารในรูปกองทุน และคืนผลตอบแทนจากการลงทุนพร้อมเงินต้นของส่วนที่ 3 เมื่อผู้ซื้อเมื่ออายุครบ 60 ปี ดังเช่นกองทุนเพื่อวัยเกษียณอายุทั่วไป เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อยส่วนหนึ่งก็จะสามารถมีเงินออมเมื่อวัยชราของตนเอง และพึงสวัสดิการภาครัฐน้อยลง

เงินออมที่เพิ่มขึ้นในส่วนนี้ น่าจะถือว่าเป็นการออมเพื่อวัยชราโดยสมัครใจ⁶ ในขณะที่ผู้ที่ออมในกองทุน RMF หรือ LTF ได้รับการยกเว้นเงินภาษีเงินได้ส่วนบุคคลตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ผู้ออมกลุ่มที่แปลงเงินห่วยเป็นเงินออมก็น่าจะได้รับการลดหย่อนภาษีเช่นกัน แต่จะใช้กฎเกณฑ์เดียวกันหรือไม่ก็น่าจะควรมีการศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยนี้

ข้อสมมติฐานในการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว

ในการประเมินผลที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว งานวิจัยนี้ได้คำนวณหาจำนวนเงินออมที่คาดว่าจะได้เพิ่มขึ้นหากผู้ซื้อห่วยจะได้เงินต้นคืนเป็น 4 ช่วง คือ 10 ปี, 20 ปี, 30 ปี และ 40 ปี โดยใช้ Future Valuation Model แบบทบต้น และตั้งข้อสมมติในการคำนวณดังนี้

- 1) ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้จากการลงทุนในระยะยาว ได้กำหนดไว้ 2 อัตรา คือ ร้อยละ 3 และ 5 ต่อปี
- 2) การประเมินปริมาณเงินในกองทุน เป็นการประเมินโดยสมมติให้มีการซื้อสลากออมทรัพย์เพิ่มทุกปีในจำนวนเงิน 7,214 บาท⁷ ต่อคนจนครบอายุการถ่ายทอด และเนื่องจากผลจากแบบสอบถามได้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ซื้อห่วยได้มีการซื้ออย่างต่อเนื่องในช่วง 10-40 ปี ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนั้น การแสดงปริมาณเงินในกองทุนเมื่อครบอายุการถ่ายทอดในที่นี้จะกำหนดไว้ 4 ช่วง คือ 10 ปี, 20 ปี, 30 ปี และ 40 ปี ซึ่งในทางปฏิบัติสามารถยืดหยุ่นได้

⁶ จัดเป็นเสาหลัก (Pillar) ที่ 3 ในระบบการออมหลังเกษียณอายุตามแนวของธนาคารโลก

⁷ จากตารางที่ 7

3) บุคคลเป้าหมายที่คาดว่าจะสามารถชวนมาร่วมโครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม” คือ กลุ่มที่มีลักษณะ 4 ประการ คือ เป็นผู้มีอายุต่ำกว่า 60 ปี ชื้อหยวนสม่ำเสมอ ใช้เงินส่วนตัวและหวังผลตอบแทนเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งผลการศึกษาพบว่าโครงการนี้จะมีผู้มีคุณลักษณะเข้าร่วมโครงการ 2.1 ล้านคน⁸

4) หากบุคคลเป้าหมายทุกคนเข้าร่วมโครงการ โดยสมมติให้ทุกคนซื้อ “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” เฉลี่ยคนละ 7,214 บาทต่อปี เงินที่จะเข้าสู่โครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออมในปีแรกจะเท่ากับ 15,149.40 ล้านบาท” ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12: สรุปจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้ในโครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม”

ประชากรในกรุงเทพฯ ปี 2552	5.7	ล้านคน
ประชากรเป้าหมายใน กทม.	3.0	ล้านคน
สัดส่วนกลุ่มเป้าหมาย*	69.78%	
จำนวนกลุ่มเป้าหมาย	2.10	ล้านคน
เงินซื้อหยวนเฉลี่ย/คน/ปี	7,214	บาท
จำนวนเงินที่คาดว่าจะเข้าโครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม”	15,149.40	ล้านบาท

หมายเหตุ: * หมายถึง ประชากรที่อาศัยในกทม. มีอายุ 18-75 ปี และมีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และมีพฤติกรรมซื้อหยวนสม่ำเสมอ โดยหวังผลตอบแทนเป็นเป้าหมายหลัก และใช้เงินส่วนตัวในการซื้อ

ขนาดเงินกองทุนโครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม”

จากจำนวนเงินที่คาดว่าจะเข้าโครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม” ขึ้นต้น 15,149.40 ล้านบาท ในการประมาณการขนาดเงินกองทุนและเงินต้นที่ผู้ร่วมโครงการจะได้รับคืนเมื่อผู้เข้าร่วมมีอายุครบ 60 ปี งานวิจัยนี้ได้นำค่าเฉลี่ยเงินซื้อหยวนของกลุ่มตัวอย่าง คือ 7,214 บาท/คน/ปี มาเป็นฐานในการคำนวณ

ผลการคำนวณในตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า หากมีการนำเงินที่ซื้อหยวนมาเข้าโครงการ “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม” โดยลงเงินซื้อ “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” แทนหยวนอย่างสม่ำเสมอให้เหมือนตอนซื้อหยวนอย่างต่อเนื่อง 10 ปี ตามสมมติฐานที่ 1 เงินกองทุนนี้จะมีขนาด 34,731-38,103 ล้านบาท เมื่อครบปีที่ 10 หากสามารถบริหารกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 3-5 ต่อปี และหากเป็นการซื้อต่อเนื่อง 40 ปีทุกคน กองทุนนี้จะมีขนาด 228,450-365,970 ล้านบาท ในกรณีที่มีการกันเงินส่วนที่เป็นกำไรได้มากถึงร้อยละ 33 ตามสมมติฐานที่ 2 เงินกองทุนนี้จะใหญ่กว่าสมมติฐานที่ 1 ประมาณ 1.65 เท่า

⁸ คำนวณจากตารางที่ 7 ซึ่งแสดงว่าคนกลุ่มนี้มีสัดส่วนร้อยละ 69.78 ของประชากรเป้าหมาย 3.01 ล้านคน

ผลตอบแทนต่อผู้ร่วมโครงการ

สำหรับผู้ซื้อ “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามข้อสมมติฐาน หากมีอายุครบ 60 ปีในปีที่ 10 ที่เข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าโครงการจะได้เงินคืนคนละ 16,538-18,146 บาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 27,288-29,940 บาทตามสมมติฐานที่ 2 ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารเงินกองทุนว่าจะได้รับผลตอบแทนร้อยละ 3 หรือ 5

ถ้าสามารถบริหารเงินกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 5 ทุกปี และมีการซื้อสลากออมทรัพย์ยาวนานและต่อเนื่องถึง 40 ปี บุคคลนั้นจะได้เงินคืน 174,271 บาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 287,547 บาท ตามสมมติฐานที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 13 ซึ่งดีกว่าการนำเงินไปซื้อหวย เพราะเงินก้อนนี้จะเป็น 0 สำหรับผู้ซื้อ

ตารางที่ 13: การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินหวยเป็นเงินออม”

รายการ		ระยะเวลา	อัตรา ผลตอบแทน ต่อปี	ตัวคูณ	สมมติฐานที่ 1	สมมติฐานที่ 2
1	จำนวนผู้ร่วมโครงการ (ล้านคน)				2.1	
2	เงินลงทุนในสลากออมทรัพย์ เฉลี่ย/คน/ปี (บาท)				7,214	
3	เงินลงทุนต่อปี (ล้านคน)				15,149	
4	เงินเข้ากองทุนสลากออมทรัพย์ (ล้านบาทต่อปี)				20% 3,030	33% 4,999
5 เงินลงทุน (ล้านบาท)						
		10 ปี	3%	11.463	34,731	57,305
			5%	12.577	38,106	62,875
		20 ปี	3%	26.87	81,411	134,328
			5%	33.066	100,183	165,303
		30 ปี	3%	47.575	144,143	237,836
			5%	66.438	201,294	332,135
		40 ปี	3%	75.401	228,450	376,942
			5%	120.79	365,970	603,850

หมายเหตุ: “ตัวคูณ” หมายถึง ตัวคูณค่าเงินปัจจุบันประจำงวดให้เป็นค่าเงินในอนาคต

($FVIFA_{k,n}$: Future Value Interest Factor for an Annuity)

ตารางที่ 14: การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม” เป็นรายบุคคล

ระยะเวลา	อัตราผลตอบแทนต่อปี	ตัวคูณ	สมมติฐานที่ 1 (บาท/คน/ปี)	สมมติฐานที่ 2 (บาท/คน/ปี)
10 ปี	3%	11.463	16,538	27,288
	5%	12.577	18,146	29,940
20 ปี	3%	26.87	38,767	63,966
	5%	33.066	47,706	78,716
30 ปี	3%	47.575	68,639	113,255
	5%	66.438	95,854	158,159
40 ปี	3%	75.401	108,786	179,496
	5%	120.79	174,271	287,547

หมายเหตุ: “ตัวคูณ” หมายถึง ตัวคูณค่าเงินปัจจุบันประจำงวดให้เป็นค่าเงินในอนาคต ($FVIFA_{k,n}$: Future Value Interest Factor for an Annuity)

ระบบการกระจายผลประโยชน์

ในทางปฏิบัติ ความเป็นไปได้ที่ผู้ซื้อหอย/สลากคินเงินต้นส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการซื้อที่สม่ำเสมอเหมือนตอนซื้อหอยไต้ดินและ/หรือสลากคินแบ่งรัฐบาล แต่จำนวนเงินที่ซื้อของแต่ละคนย่อมมีแตกต่างกัน และแม้แต่ในบุคคลคนเดียวจำนวนเงินที่ซื้อในแต่ละงวดก็อาจไม่เท่ากันได้ ดังนั้น จำนวนเงินที่แต่ละคนจะได้รับคืนย่อมไม่เท่ากัน โดยขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่ซื้อหอยในแต่ละงวด จำนวนงวดที่ซื้อต่อปี และจำนวนปีที่ซื้อหอยจนถึงอายุครบ 60 ปี

รัฐบาลสามารถนำเงินจากกองทุนจ่ายคืนให้แก่ผู้ซื้อในลักษณะ Redistribution โดยจ่ายเป็นเงินสวัสดิการให้แก่ผู้ซื้อที่มีอายุเกิน 60 ปี อย่างเท่าเทียมกัน หรืออาจใช้ระบบบัญชีส่วนบุคคลโดยจ่ายมากขึ้นตามจำนวนเงินที่ซื้อหอย สำหรับผู้ซื้อที่มีอายุเกิน 60 ปี และยังซื้อ “ล็อตเตอร์คินเงินต้น” ต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมว่าจะกระจายคืนให้ทุก 1 ปี, 5 ปี, หรือ 10 ปี

การช่วยลดภาระทางการคลัง

ผลการศึกษาในตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า ใน 10 ปีหากไม่มีการถอนเงินออกเลย เงินกองทุนนี้จะมีขนาดขั้นต่ำ 34,731 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 57,305 ล้านบาทตามสมมติฐาน 2 ซึ่งเงินเหล่านี้น่าจะลดภาระการคลังได้มาก

ในช่วงที่ผ่านมา สำนักสวัสดิการสังคม สังกัดกรุงเทพมหานครได้มีการจัดสรรเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้มีอายุเกิน 60 ปีรายละ 500 บาท/คน/เดือน ซึ่งปัจจุบันจัดสรรได้เพียง 1,300 คน จาก 200,000 คน ถ้านำผลตอบแทนจากกองทุนมาเป็นเงินสวัสดิการทุกปี และแจกชาว กทม. ที่มีอายุเกิน 60 ปี จะสามารถแจกได้มากกว่า 6 แสนราย

สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในกระบวนการศึกษาว่าเงินออมของคนกลุ่มฐานรากของชาวไทยหายไปไหนหมด เพื่อหาแนวทางการเพิ่มเงินออมให้แก่ประชาชนไว้ใช้ในวัยหลังเกษียณอายุ จากกลุ่มตัวอย่างของชาว กทม. ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ผู้วิจัยได้พบว่า คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 84.34 มีพฤติกรรมการซื้อหวยทั้งหวยใต้ดินและสลากกินแบ่งทุกเดือน แสดงว่าคนกลุ่มนี้มีรายได้สูงกว่าระดับที่พอประทังชีพ จึงมีเงินมาซื้อหวยได้อย่างต่อเนื่องเช่นนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่คนเหล่านี้ไม่มีแผนการออมที่ดี กลับนำเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายไปซื้อหวยโดยหวังผลตอบแทน ทำให้เงินเหลือใช้หมดไปกับการซื้อหวยและกลายเป็นผู้ยากไร้ในวัยหลังทำงาน เพราะผลการศึกษาถึงผลตอบแทนในการซื้อหวย พบว่า มีผู้ได้กำไรจากการลงทุนในหวยเพียงร้อยละ 14.25 มีผู้ได้เงินต้นคืนอย่างเดียวโดยไม่กำไรร้อยละ 1.69 และขาดทุนร้อยละ 84.06 ของกลุ่มผู้ซื้อหวย

จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดว่า หากจะถือว่าหวยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีความรู้ทางการเงินและรายได้ต่ำ ถ้าภาครัฐมีแผนการบริหารทางการเงินที่ดีให้แก่กลุ่มผู้มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในขนาดทดแทนการซื้อสลาก/หวย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระทางการคลังที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคต และเป็นการแก้ปัญหาการขาดเงินออมของประเทศได้ทางหนึ่ง

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอให้ภาครัฐมีมาตรการชัดเจนที่จะออกตราสารทางการเงินรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของคนไทย และทำให้เป็นตราสารที่ถูกกฎหมาย เพื่อให้เป็นตราสารทางการเงินที่คนไทยผู้มีรายได้และความรู้มีทางเลือกในการลงทุนแทนการซื้อหวย ดังนี้

1) ตราสารที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมได้ต้องมีลักษณะเสี่ยงโชคต้องเลือกเลขได้ เงินขั้นต่ำในการซื้อไม่ควรเกิน 10 บาท โอกาสในการถูกรางวัลและความถี่ในการออกรางวัลควรใช้เกณฑ์เดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล และลดความเสี่ยงของผู้ลงทุนโดยนำเงินกำไรจากการจำหน่ายตราสารไปทำเป็นกองทุนให้มืออาชีพรับไปจัดการลงทุน และคืนให้ผู้ซื้อสลากเมื่ออายุครบ 60 ปี

2) ผู้ดำเนินโครงการนี้ควรเป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือสถาบันการเงินที่เคยออกสลากออมทรัพย์มาก่อน ซึ่งที่ผ่านมา มี 2 องค์กร คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

เพราะมีความชำนาญอยู่แล้ว และข้อจำกัดด้านข้อกฎหมายก็น่าจะยืดหยุ่นได้ เพราะเป็นการออกสลากเพื่อการออมเช่นเดียวกับสลากออมทรัพย์ทั่วไป เพียงแต่ปรับเงื่อนไขการจ่ายเงินออมเป็นวัยเกษียณอายุ ซึ่งแตกต่างจากสลากออมทรัพย์ทั่วไปอยู่บ้าง และเป็นประเด็นที่ผู้บริหารขององค์กรต้องหารือกับกระทรวงการคลังต่อไป

3) เป็นโครงการที่หาผู้ร่วมโครงการไม่ยากเนื่องจากการซื้อห่วยเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มเป้าหมายทำอยู่แล้วเป็นประจำและต่อเนื่อง จึงมีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการได้

ผู้วิจัยไม่มีวัตถุประสงค์ให้ภาครัฐยกเลิกการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือให้ภาครัฐใช้สลากออมทรัพย์ที่สร้างขึ้นตามกรอบการศึกษานี้แทนสลากกินแบ่งรัฐบาล เพราะการออกลอตเตอรี่จัดเป็นวิธีหนึ่งของการระดมทุนเพื่อนำเงินไปใช้ในสาธารณประโยชน์ได้มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งซึ่งบางประเทศเชื่อว่าเป็นตราสารที่มีประสิทธิภาพในการระดมเงินจากประชาชนได้มากกว่าการจัดเก็บภาษี แต่การระดมทุนจากประชาชนด้วยการออกลอตเตอรี่ไม่เหมาะกับสังคมที่มีคนจนจำนวนมากเช่นประเทศไทย เพราะคนจนนิยมซื้อห่วยมากกว่าคนรวย ทำให้เงินห่วยกลายเป็นภาษีคนจน ซึ่งมักมีเสียงคัดค้านในด้านการนำเงินภาษีคนจนไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ มงคลชัย และคณะ. (2550). *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “ห่วยบนดิน” คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนทุนวิจัยโดย สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*.
- พรศรี เหล่าเลิศ. (2549). *การศึกษาพฤติกรรมการซื้อห่วยและศึกษาความเป็นไปได้ของการทดแทนห่วยด้วยสลากออมทรัพย์ กรณีศึกษา: หมู่บ้านตาเปียงและหมู่บ้านศรีเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*
- สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. (2550). *โครงการสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนเกี่ยวกับการพนันในสังคมไทย*.
- แสน วิชาชาญ. (2553). *ตำนานห่วยแห่งเมืองสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ร.ศ. 229.
- Bernoulli, D. (1954). Exposition of a New Theory on the Measurement of Risk. *Econometrica*, 22 (1), 23-36.
- Brenner, R. (1983). *History - The Human Gamble*. University of Chicago Press.
- Brenner, R. (1985). *Betting on Ideas: Wars, Invention, Inflation*. University of Chicago Press.
- Brigham, E.F. (1980). *Fundamentals of Financial Management* (2nd ed.). USA: The Dryden Press.

- Douglas, A. (1995). *British Charitable Gambling 1956-1994: Towards a National Lottery*. London: Athlone Press.
- Friedman, M., & Savage, L.J. (1948). Utility Analysis of Choices Involving Risk. *Journal of Political Economy*, 56(4), 279-304.
- Levin, S. (2008, July 25). Poverty leads to playing lottery. *Pittsburgh Post-Gazette*.
- Markowitz, H. (1952). The Utility of Wealth. *Journal of Political Economy*, 60(2), 151-158.
- Maynard, N., De Neve, J.E., & Tufano, P. (2008). Consumer Demand for Prize-Linked Savings: A Preliminary Analysis. *Harvard Business School Finance Working Paper*, No. 08-061.
- Guilln, M.F., & Tschoegl, A.E. (2001). Banking on Gambling: Banks and Lottery-Linked Deposit Accounts, *Center for Financial Institutions Working Papers 00-25*, Wharton School Center for Financial Institutions, University of Pennsylvania.
- Kearney, M.S. (2002). State Lotteries and Consumer Behavior. *Journal of Public Economics*, 89(11-12, Dec), 2269-2299.
- Minabe, S. (1975). A Time Deposit with Lottery Ticket. *Public Finance-Finances Publiques*, 30(2), 222-230.
- Morduch, J. (1999). The Microfinance Promise. *Journal of Economic Literature*, 37, 1569-1614.
- Neumann, V., & Morgenstern, O. (1947). *Theory of Games and Economic Behavior* (2nd ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Nyman, J.A. (May 2004). Should the Consumption of Survivors be Included as a Cost in Cost-Utility Analysis? *Health Economics*, 13(5), 417-427.

Translated Thai References

- Laolert, P. (2006). *A Study on Thai Behavior in Buying Lottery and the Possibility of Shifting Lottery Money to Long-Term Savings: A Case Study of Tapieng Village and Sri Muang Chan Village in Changwad Sri Sa Khet*. An Independent Study Paper for Master Degree in Development Economics, National Institute of Development Administration. (in Thai)
- Mongkonchai, J., et al. (2007). *Huay Bon Din*. Faculty of Social Administration, Thammasat University. (in Thai)

- The Government Lottery Office. (2007). “ A Survey on Opinion and Behavior of Public on Gambling in Thai Society”. (in Thai)
- Vichachan, S. (2010). *Tamnan Huay Hang Muang Siam*. Bangkok: R.S. 229 Press. (in Thai)